

Scrisoarea I de Mihai Eminescu

Incadrarea in epoca literara. Curente si orientari literare. Receptari critice.

Poetul considerat reprezentativ pentru geniul si originalitatea poeziei romanesti, Mihai Eminescu, face parte din perioada marilor clasici, alaturi de celelalte nume rasunatoare ale culturii noastre, Ion Creanga, I. L. Caragiale si Ioan Slavici. Dincolo de falsele mituri sau incercari de negare a valorii poeziei sale, Eminescu va ramane ultimul mare poet romantic european, aderand la prima perioada a romantismului, la high-romanticism (1790-1815), desi este mai apropiat ca epoca istorica de a doua perioada a romantismului, Biedermeier romanticism (1815-1848).

In ciuda unei apartenente clare la romantism, prin doctrina si imaginar artistic, poezia eminesciana are un puternic fundament clasic, lucru scos in evidenta de mentorul Junimii, Titu Maiorescu, primul critic ce intrevedea in creatiile de inceput geniul de mai tarziu. Imixtiunea clasicismului in inima romantismului se explica prin particularitatile romantismului de la noi, care nu mai apare ca o reactie anticlasicista, ca in Franta, ci coexista cu miscarea anterioara, impartindu-si reprezentantii.

Acest amestec il resimte si poezia eminesciana, care va depasi stangaciile inceputurilor, odata cu publicarea in Convorbiri literare a poemului Epigonii. Criticul Nicolae Manolescu motiveaza scrisoarea cu explicatii catre Iacob Negruzzi in Mihai Eminescu -Universul Poeziei (Ed. Didactica si Pedagogica, Buc, 1981, p. 57) prin constiinta de sine foarte dezvoltata a poetului deja format, care simte ca e diferit de ceilalti: "Trebuie sa admitem ca nu frica de refuz, de esec, sfatuia pe Eminescu sa-si ia masuri de precautie, ci constiinta valorii sale. El se stia un mare poet si menaja ochii contemporanilor de o lumina prea orbitoare, asa cum, in Luceafarul, ca sa se poata arata Catalinei, Hyperion trebuie sa ia infatisarea unui tanar."

Scrisoarea 1 apare la 1 februarie 1881 in Convorbiri literare, facand parte dintr-un ciclu de cinci scrisori, care ar putea avea drept model Satirele sau Epistolele lui Horatiu, ne spune Petru Cretia in volumul Eminescu (Ed. Humanitas, Buc, 1994, p. 32). George Calinescu scria despre acest poem in Opera lui Mihai Eminescu, volumul al doilea, (Ed. Minerva, Buc, 1970) ca: "Geneza eminesciana are desfasurarea mitului, deci a modului poetic celui mai inalt, cu deosebirea ca in loc de obisnutele divinitati apar unitati ermetice (prin indoita lor functiune): Fiinta, Nefiinta, Nepatrunsul, Muma, Tatal."

-Tema si semnificatiile titlului. Influenta.-

Tema poemului este atat cosmogonia, cat si redarea relatiei incordate dintre geniu si societate, care predomina in partea a doua. Sursa de inspiratie pentru pasajul cosmogonic este Rig Veda, mai ales pentru aparitia misteriosului punct miscator care declanseaza creatia. Criticul Nicolae Manolescu in opera citata mai sus, acorda o mai mica importanta mitologiei indiene ca sursa de inspiratie, insistand asupra obsesiei romantice a inceputurilor: "... Scrisoare I e inspirata din gandirea indiana, din Rig Veda, dar inclinatia poetului spre starea initiala a lucrurilor, cand materia se iveste din haos, este tipic romantica." Criticul stabileste filiatii, prin elementul nocturn, cu poetii

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

romantici Novalis, autorul Zvonurilor catre noapte, cu Keats si Holderlin. Tema Scrisorilor eminesciene este conditia omului de geniu, intruchipat in mai multe ipostaze.

Ipostaza geniului din acest poem e omul de stiinta - "batranul dascal", diferit fata de oamenii obisnuiti, care sub o aparenta umila ascunde puterea miraculoasa de a patrunde tainele universului. Dihotomia geniu - omul comun respecta intru totul conceptia filozofului german Schopenhauer, de care poetul este influentat in mai multe poeme. Diferentele dintre cele doua categorii constau in puterea geniului de a infrunta timpul si de a-si depasi propria-i conditie, urmarind ca ideal ce-i guverneaza viata, setea de cunoastere si nu dorinta oarba de a trai. De asemenea, avand constiinta faptului ca e diferit, geniuul nu va fi integrat si acceptat de societate, fiind condamnat la solitudine.

-Elemente de structura si compozitie-

Poemul contine cinci tablouri, concepute la o scara mare a spatiului si timpului, distincte, dar legate intre ele prin teme si motive comune sau impartasind aceeasi viziune. Astfel vom avea un prim tablou, cel mai scurt (versurile 1 - 6), ce stabileste cadrul meditatiei romantice, un al doilea (versurile 7- 40), care prezinta spectacolul societatii si tipologiilor umane, inclusiv portretul geniului - "batranul dascal", toate vazute de la inaltimea astrului noptii care substituie ochiul poetului. Tabloul al treilea contine cosmogonia (versurile 41- 86) si urmareste la randul sau trei parti: haosul, geneza si apocalipsa. Tabloul al patrulea este o satira extinsa (versurile 87- 144), punand in evidenta respingerea geniului de catre societate. Ultimul tablou, al cincilea (versurile 145 - 156), contine o revenire la cadrul initial, printr-un ton elegiac. Incipitului poemului ii corespunde primul tablou, iar finalul este constituit de repetarea unei concluzii poetice, specific eminesciana: "si pe toti ce-n asta lume sunt supusi puterii sortii/ Deopotriiva-i stapaneste raza ta si geniuul mortii!".

Tonul versurilor imparte poemul in doua parti mari - prima parte, incluzand si tabloul final, este caracterizata de un ton inalt, solemn si grav, iar a doua parte, constituita de satira, foloseste un ton ironic, uneori sarcastic.

-Procedee si mijloace artistice. Imagini si figuri de stil.-

Poemul se deschide cu un cadru specific romantismului, odaia saracacioasa luminata de luna, ce permite evadarea din realitate in vis si reverie. Ceasornicul este semnul unei duble masurari a timpului, timpul efemer al microcosmosului uman si timpul etern al universului mare. Motivul lunii asigura trecerea de la primul la al doilea tablou, depasind statutul de simplu element al decorului romantic. Lumina lunii face trecerea intr-o alta lume si are puteri purificatoare, de catharsis: "Ea din noaptea amintirii o vecie-ntreaga scoate/ De dureri, pe care inasa le simtim ca-n vis pe toate". Invocatia retorica a lunii se apropie de magia incantatiilor catre zeii din antichitate, iar prin personificare ea devine asociata cu o metafora a absolutului - marea: "Luna tu, stapan-a marii, pe a lumii bolta luneci". Epitetul cu o topica neasteptata conoteaza puritatea luminii lunii, printr-o schimbare de categorie gramaticala : "Mii pustiuri scanteiaza sub lumina ta fecioara ".

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Societatea umana ofera spectacolul diversitatii tipurilor ei, surprinse prin enumeratie, comuna fiindu-le doar slabiciunea: "La acelasi sir de patimi deopotriiva fiind robi, / Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi". Intre toate se remarca portrenii geniului, intruchipat de "batranul dascal", cu o aparenta umila, sarac si deloc impunator: "Iar colo batranul dascal, cu-a lui haina roasa-n coate". Portretul este realizat in maniera specific romantica, bazat pe contrastul dintre aparenta si esenta. Sub imaginea umila se ascunde puterea fantastica a geniului sau, redata prin hiperbola si comparatia cu titanul Atlas: "Uscativ asa cum este, garbovit si de nimic, / Universul fara margini e in degetul lui mic" si "Precum Atlas in vechime sprijinea cerul pe umar / Asa el sprijina lumea si vecia intr-un numar".

Tabloul cosmogonic e realizat din imagini fabuloase, de o mare forta de sugestie, intorcandu-se la starea de preexistenta a materiei -haosul, sugerat prin jocul antitetezelor: fiinta - nefiinta, patruns - nepatruns, nu se-ascundea - tot era ascuns. Haosul este caracterizat prin lipsa vietii si a materiei, prin intuneric si nemiscare, la granita dintre existenta si nonexistenta, toate dezvaluite prin metafore: "Umbra celor nefacute nu-ncepuse-a se desface, / si in sine impacata stapanea eterna pace".

Creatia incepe, ca si in Rig Veda prin aparitia unui misterios punct miscator, suficient siesi, generator a! materiei si al timpului. Nasterea universului se face printr-un clivaj al haosului, in imagini grandioase, redate prin enumeratie si, mai ales, metafora: "De-atunci negura eterna se desface in fasii, / De atunci rasare lumea, luna, soare si stihii". Confruntarea dintre micro- si macrounivers se face in cheie ironica, poetul fiind convins de efemeritatea conditiei umane: "Iar in lumea asta mare, noi copii ai lumii mici, / Facem pe pamantul nostru musuroaie de furnici; / Microscopice popoare, regi, osteni si invatati / Ne succedem generatii si ne credem minunati".

Eminescu preia de la Calderon de la Barca, prin intermediul lui Schopenhauer, motivul vietii ca "vis al mortii eterne", piesa dramaturgului spaniol numindu-se La vida es sueno ("Viata e vis"). Moartea universului se indeparteaza de apocalipsa crestina si reda un sfarsit termic, soarele si stelele se sting, universul se prabuseste intr-un colaps gravitational, intorcandu-se la haosul primordial. Satira la adresa societatii care va respinge si stigmatiza geniul incepe cu unul dintre cele mai criptice pasaje eminesciene -

"Unul e in toti, tot astfel precum una e in toate". Ceea ce unifica acest univers eterogen este principiul divin care a stat la baza creatiei - Unul si moartea, careia i se supune intreg cosmosul - una. Societatea umana e infatisata cu sarcasm, acuzata de ipocrizie, bigotism, superficialitate, mediocritate si dezinteres pentru adevaratele valori: "Nu lumina/ Ce in lume-ai revarsat-o, ci pacatele si vina, / Oboseala, slabiciunea, toate relele ce sunt / intr-un mod fatal legate de o mana de pamant;". Prezentarea vietii sociale se transforma intr-un adevarat "balci al desertaciunilor", existenta fiind iluzorie si efemera, apropiindu-se de cuvintele biblice: "desertaciunea desertaciunilor si totul e desertaciune" - "Poti zidi o lume-ntreaga, poti s-o sfarami... orice-ai spune. / O lopata de tarana se depune". Ultimul tablou reprezinta o intoarcere la cadrul de la inceputul poemului, reprezentand o intoarcere in realitate, din lumea visului, in cheie meditativa si elegiaca. Luna face din nou trecerea de la un plan la altul, pastrandu-si puterea purificatoare, la care se adauga

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

frumusetea unui peisaj de basm, cu toate elementele decorului eminescian - izvoare, marea, pustiurile.

Concluzia din finalul poemului prezinta lumina lunii ca factor egalizator al conditiei umane, alaturi de moarte, mentinand rolul important al astrului noptii in poezia eminesciana: "si pe toti ce-n asta lume sunt supusi puterii sortii / Deopotri-va-i stapaneste raza ta si geniul mortii".

Exista un numar mare de epitete ornante - "gene ostenite", "batranul dascal" sau cromatice - "galbenele file", "sure vai", uneori la granita cu metafora - "eterna pace", "universul cel himeric". Comparatiile sunt ceva mai rare decat epitetele, iar uneori mai abstracte, continand aluzii mitologice - "... precum Atlas in vechime..." sau analogii stabilite intre moartea cosmosului si disparitia frunzelor toamna - "Ca si frunzele de toamna toate stelele-au pierit". Personificarile imprima un plus de sensibilitate spectacolului de idei, animand fie vegetalul, fie cosmicul si notiunile abstracte - "Timpul mort si-ntinde trupul si devine vesnicie" sau "...colonii de lumi pierdute/ Vin din sure vai de haos". Metaforele sunt, alaturi de epitete, figurile de stil predominante ale poemului, plasticizand ideile si dand forta lirismului eminescian - "noaptea amintirii" sau "urna sortii", dar si "geniul mortii" si "franele luminii".

-Versificatie-

Poemul are masura de 16 silabe in prima parte si masura variabila, de 15-16 silabe in a doua parte. Rima este imperecheata si feminina in primele tablouri, inclusiv tabloul final si masculina in tabloul satiric. Ritmul este trohaic.

-Modurile si timpurile verbale-

Prezentul domina primele doua tablouri, impunand visul ca realitate paralela, la fel de credibila ca si cea autentica - "sufiu", "urmeaza", "luneci", "plutesti", "simtim". Tabloul cosmogonic, ce presupune o intoarcere la origini are la baza imperfectul, ca timp al evocarii - "nu era", "sprijinea", "odihnea" si perfectul simplu, ca timp al unei actiuni abia incheiate, dinamizand succesiunea tablourilor - "fu", "nu fuse". Geneza marcheaza o revenire la prezent, ca timp al simultaneitatii dintre vorba si fapta, fiind intalnit pana la sfarsitul poemului. Timpurile proiectiei, viitorul, deseori popular si conjunctivul arata virtualitatea si improbabilitatea unor actiuni - "or gasi", "o sa poarte", "va vorbi", "sa puna".

-Concluzii-

Scrisoarea I ramane, alaturi de Luceafarul, una dintre cele mai interesante abordari a conditiei omului de geniu si a raportului acestuia cu societatea si absolutul. Ceea ce este remarcabil la acest text este plasticizarea si sensibilizarea unui continut abstract, incluzand idei si teorii filozofice si mitologice despre cosmogonie sau despre conditia umana. Desi scrisoarea este o specie literara cultivata cu precadere in clasicism, Scrisorile eminesciene apartin romantismului prin intensitatea

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari

<http://referatenoi.ro>

sentimentelor exprimate si prin violenta tonului.